

Spørsmål 1 (teller 80%)

Et land har et statlig trygdesystem som er skattefinansiert og omfatter alle innbyggere i landet. Blant annet gis det arbeidsledighetstrygd til arbeidsledige personer.

Regjeringen i landet vurderer nå å fjerne ordningen med ledighetstrygd. Hvis folk ønsker å sikre seg mot inntektsbortfall på grunn av arbeidsløshet, må de i så fall i stedet tegne ledighetsforsikring hos et av landets private forsikringsselskap. Regjeringen planlegger ingen spesiell regulering av slik privat forsikringsvirksomhet.

Den ansvarlige ministeren har foreløpig skissert tre hovedargumenter for forslaget: i) Et privat forsikringssystem vil være mer effektivt enn den statlige trygdeordningen. ii) Et privat forsikringssystem vil gi større valgfrihet for alle. iii) Ledighetstrygden får arbeidsledige til å lete mindre aktivt etter ny jobb enn de ville ha gjort uten trygd, og et privat system vil derfor redusere den faktiske arbeidsledigheten.

Du er økonomisk rådgiver i ministerens departement, og er blitt bedt om å lage en fagøkonomisk vurdering av forslaget.

- a) (Teller 25%) Skriv notatet som utgjør svaret ditt. Notatet skal inneholde en kritisk vurdering av de tre hovedargumentene. Du skal også vurdere om det er sentrale økonomfaglige argumenter for og/eller mot forslaget som ikke er nevnt i tre hovedargumentene, og som regjeringen etter din mening bør være oppmerksomme på. Begrunn og forklar.

Anta nå at regjeringen har bestemt seg for å fremme forslaget for landets parlament. Først må forslaget imidlertid utredes. Anta at landets regelverk når det gjelder slike utredninger er likt som i Norge, slik at du kan ta utgangspunkt i Finansdepartementets rundskriv R-109 (2021, på pensum) når du svarer nedenfor.

Regjeringen bestemmer at tre ulike forslag skal utredes: A) Overlate ledighetsforsikring til et uregulert privat marked; B) overlate ledighetsforsikring til et privat marked, men regulere markedet strengt; C) Beholde systemet med skattefinansiert statlig ledighetstrygd.

- b) (teller 10%) Nevn de tre ulike typene samfunnsøkonomisk analyse som nevnes i rundskriv R-109, og forklar kort forskjellen på dem.
- c) (teller 5%) Hvilke av disse tre metodene kan være relevante å bruke i dette tilfellet? Hvorfor?
- d) (teller 10%) En kollega mener at departementet må støtte det forslaget som er mest samfunnsøkonomisk lønnsomt, fordi samfunnsøkonomisk lønnsomhet, etter kollegaens syn, er et objektivt mål på hva som er best for samfunnet som helhet. Er du enig i det siste? Hvorfor/hvorfor ikke? Diskuter kort.

La oss nå anta at forslagene er ferdig utredet, og at parlamentet skal stemme over dem.

Det foreligger altså tre alternative forslag: A) Overlate ledighetsforsikring til et uregulert privat marked; B) overlate ledighetsforsikring til et privat marked, men regulere markedet strengt; C) Beholde systemet med skattefinansiert statlig ledighetstrygd.

I parlamentet er det tre partier, som hver har like mange representanter. Hver representant har én stemme.

Myndighetspartiet er primært tilhenger av C, å beholde alt som det er; men hvis de ikke får gjennomslag for det, foretrekker de B som nest-best-alternativ.

Markedsliberalistene (som er regjeringspartiet, men uten å ha flertall i parlamentet) er tilhengere av et mest mulig fritt marked; de foretrekker A, men synes B er nest best.

Det tredje partiet er *De moderate*. De foretrekker B, men det nest beste alternativet deres er A.

Anta at det skal stemmes etter følgende prosedyre: Først stemmes det over to av alternativene. Det av disse to alternativene som får flest stemmer, settes deretter opp mot det tredje alternativet. Det alternativet som får flest stemmer i denne siste avstemningen, er vinneren.

- e) (Teller 5%) Forklar hva valgsyklus er (også kalt roterende flertall).
- f) (Teller 5%) Forklar hva det betyr at preferanser er entoppede eller flertoppede.
- g) (Teller 15%) Er preferansene entoppede eller flertoppede her? Vis og forklar. (Tips: Bruk rekkefølgen A – B – C og resonner ut fra det; du trenger ikke sjekke alle mulige rekkefølger.)
- h) (Teller 5%) Kan det her tenkes at hvilke to alternativer som settes opp mot hverandre først, kan avgjøre hvilket alternativ som vinner avstemningen i denne saken? Forklar.

Spørsmål 2 (teller 20%)

Verdens land er blitt enige om å arbeide for å holde global oppvarming godt under 2 grader. Etter gjentatte forhandlingsrunder over mange år har man likevel ikke klart å enes om en internasjonal klimaavtale som er ambisiøs nok til å oppnå dette målet (de forpliktelsene landene hittil har påtatt seg i Parisavtalen er ikke tilstrekkelige).

Montrealprotokollen, en internasjonal avtale som ble vedtatt i 1987 for å begrense utslipp av stoffer som ødelegger ozonlaget, har derimot vært svært vellykket. I tillegg til at partene i avtalen ble enige om å forby flere ozonødeleggende stoffer, ble de også (blant annet) enige om å forby import av varer med forbudte stoffer fra ikke-deltakende land. Avtalen ble raskt ratifisert av alle verdens land, og ga sterk reduksjon i bruken av ozonødeleggende stoffer.

Kan du peke på en viktig grunn til at Montrealprotokollen, sammenliknet med internasjonale klimaavtaler, tilsynelatende har vært enklere å samle seg om og få til å fungere? Forklar kort.